

Ékev (5Mózes 7:12–10:25.) פְּרִשְׁתֵּי עֵקֶב

Szemelvények

וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמְּשֻׁפְּטִים הָאֵלֶּה וְיִשְׁמְרֶתֶם וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְשָׁמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם. (דברים ז, יב)

És léssen annak folytán, hogy hallgattok ezekre a rendeletekre, és megőrzitek és teljesítitek azokat, és az Örökkévaló, a te Istened megőrzi számodra a szövetséget és a kegyelmet, amelyről esküt tett őseidnek. (5Mózes 7:12.)

אם המצוות – **És léssen annak folytán, hogy hallgattok...** – וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן – קלות – Ha még a kisebb parancsolatokra, [1] – שְׁאֲדָם דָּשׁ בְּעֵקֶבְיוֹ – amelyeket az ember [időnként] lábbal tapos, – תִּשְׁמְעוּן – is hallgatni fogtok, [akkor]... ' – **...és az Örökkévaló, a te Istened megőrzi számodra...** – וְשָׁמַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְגו' – [Vagyis ha a fentieket megteszed, akkor Isten is] megtartja neked tett ígéretét. [Tehát az „és... megőrzi” nem része a mondat elejének, hanem annak következménye.]

הַמִּסֵּת הַגְּדֹלָת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֵתָת וְהַמַּפְתִּים וְהִיָּד הַחֲזֹקָה וְהַזְרָע הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, כִּן יַעֲשֶׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל הָעַמִּים אֲשֶׁר אִתָּה יָרָא מִפְּנֵיהֶם. (דברים ז, יט)

A nagy próbákról, amelyeket láttak szemeid, a jelekről és a csodákról, az erős kézről és a kinyújtott karról, amellyel kivezetett téged az Örökkévaló, a te Istened; így fog tenni az Örökkévaló, a te Istened mindazokkal a népekkel, amelyektől félsz. (5Mózes 7:19.)

הַמִּסֵּת – **...próbákról...** – נִסְיוֹנוֹת – [vagyis] próbatételekről.

וְהָאֵתָת – **...jelekről...** – פְּגוּן וְיָהִי לְנִחָשׁ – Például [azok a csodálatos jelek, amelyekre még Egyiptomban került sor]: [2] „És kígyóvá változott” [a pásztorbot], – וְהָיָה לְדָם בִּיבֻשֶׁת – vagy: [3] „[a víz...] vérré változik a száraz földön.”

וְהַמַּפְתִּים – **...és a csodákról...** – הַמַּכּוֹת הַמְפְּלְאוֹת – A csodaszámba menő csapásokról. [4]

וְהִיָּד הַחֲזֹקָה – **...az erős kézről...** – זֶה הַדְּבָר – Ez a dögvészre utal. [5]

וְהַזְרָע הַנְּטוּיָה – **...és a kinyújtott karról...** – זוֹ הַתְּרָב – Ez utalás a kardra, – שָׁלַח מִכַּת בְּכוֹרוֹת – amellyel az [egyiptomi] elsőszülötteket sújtotta [az Örökkévaló]. [6]

וְנִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת הַגּוֹיִם הָאֵל מִפְּנֵיךָ מֵעַט מֵעַט, לֹא תוּכַל כִּלְתֵּם מֵהֵרָ פֶּן תִּרְבֶּה עַלְיֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה. (דברים ז, כב)

Majd elhajtja az Örökkévaló, a te Istened ezeket a népeket előled lassanként, nem semmisítheted meg őket gyorsan, nehogy elsokasodjék körülötted a mező vadja. (5Mózes 7:22.)

...nehogy elsokasodjék körülötted a mező vadja. – פון תרבה עליך חַיַּת הַשָּׂדֶה – נהלא – De hát nem úgy van-e, – אַם עוֹשֵׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם – hogy ha teljesítik az Örökkévaló akaratát, – אִין מִתְיַרְאִין מִן הַחַיָּה – akkor nem kell félniük a vadaktól, – שְׁנֹאמֵר – amint írva van:[7] – „A mezei vadak is kibékülnek veled”? – אֶלֶּא גְלוּי הָיָה לְפָנָיו – [Az Örökkévaló] mindazonáltal tudta, – שְׁעֵתִידִין לְחַטּוֹא – hogy [Izrael fiai] óhatatlanul vétkezni fognak a jövőben. [A vers a zsidó honfoglalás idejéről beszél, amikor Izrael fiai sem gonoszak, sem tökéletesen igazak nem voltak. Arra érdeemesek voltak, hogy győzelmet arassanak ellenségeik fölött, arra azonban már nem, hogy vadállatok elleni természetfeletti oltalomban is részesüljenek.]

כָּל הַמְצָנָה אֲשֶׁר אֲנִי מַצְוֶה הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת, לְמַעַן תִּחְיִין וּרְבִיתֶם וּבָאתֶם וּירְשֶׁתֶם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם. (דברים ח, א)

Mindazt a parancsolatot, amelyet én a mai napon neked parancsolok, tartsátok meg, hogy megtegyétek, azért, hogy éljetez és sokasodjatok, bemenjetez, és elfoglaljátok az országot, amelyről megesküdött az Örökkévaló őseiteknek. (5Mózes 8:1.)

Mindazt a parancsolatot... – כִּפְשׁוּטוֹ – [Az első magyarázat szerint ez] szó szerint értendő. – וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה – Egy ágádá pedig így magyarázza: – אִם הִתְחַלַּת בְּמַצְוָה – [Mint ha az lenne írva: „Az egész parancsolatot”, vagyis] ha elkezdted egy micvát, – גְּמֹר אוֹתָהּ – fejezd is be, – שְׂאִינָה נִקְרָאת – mert csak annak a nevéhez fűződik [a micvá], – אֶלֶּא עַל – – אִי אֶת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף – ahogy írva van:[8] – „József csontjait, – אֲשֶׁר הֵעֵלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם – melyeket Izrael fiai hoztak fel Egyiptomból, – קָבְרוּ בְּשֵׁכֶם – Schemben temették el.” – וְהָיָה מִנְּשָׂה לְבָדוֹ – hogy – נִתְעַסֵּק בָּהֶם – Nemde Mózes egyedül foglalkozott vele, – אֶלֶּא לְפִי שֶׁלֹּא הִסְפִּיק לְגַמְרָה – [9] – De mivel ő már nem tudta befejezni – וְגַמְרָה יִשְׂרָאֵל – és Izrael fejezte be, – נִקְרָאת עַל שְׁמֵם – ezért az ő nevükhöz fűződik [annak az érdeme].

שְׁמִלְתָּהּ לֹא בְּלִתָּה מֵעֲלִיךָ וּרְגַלְךָ לֹא בְּצַקָּה, זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה. (דברים ח, ד)

Ruhád nem kopott le rólad, és lábad nem dagadt meg ebben a negyven évben. (5Mózes 8:4.)

Ruhád nem kopott le rólad... – עֲנִי כְבוֹד – Az Isteni Dicsőség felhői – הָיוּ שֹׁפִים בְּכֹסוֹתָם – ledörgölték a szennyet az öltözékükről – וּמְגַהֲצִים אוֹתָם – és kivasalták azokat, – כְּמִין כְּלִים מְגַהֲצִים – [hogy egészen úgy festettek,] mint a [frissen] vasalt ruhák; – וְאִם קִטְנִיָּהֶם כְּמוֹ שֶׁהָיוּ גְדִלִים – és gyermekeik is, ahogy nőttek, – הָיָה גְדִל לְבוּשָׁן עִמָּהֶם – ruháik velük együtt tágultak, – כְּלְבוּשׁ הַזֶּה שֶׁל חֲמֹט – hasonlóan a csiga házához, – שְׁגָדֵל עִמוֹ – amely vele együtt nő.

לא נפְּחָה כְּבָצֶק – Nem dagadt meg, mint a tészta. – קְדָרָה הוֹלְכֵי יָחַף – Rendszerint megtörténik azokkal, akik mezítláb gyalogolnak, – שְׂרָגְלֵיהֶם נִפְּחוּת – hogy feldagad a lábuk.[10]

וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵי אֶת שְׁנֵי לוחֹת הָאֲבָנִים כְּתוּבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים, וַעֲלִיָּהֶם כָּכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהַר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקֶּהֶל. (דברים ט, י)

És az Örökkévaló átadta nekem a két kőtáblát, Isten ujjával írottat, és rajtuk mindazok az igék, amelyeket mondott nektek az Örökkévaló a hegyen, a tűz közepéből, a gyülekezés napján. (5Mózes 9:10.)

[A szövegben a] „*luchát*” [azaz az egyes számú] alak szerepel [mivel nem áll ו (váv) a ת (táv) előtt], – לוחֹת – **...kőtáblát** (*luchot*)... – לוחֹת כְּתִיב – [utalva arra,] hogy mindkettő ugyanúgy nézett ki.

וְאֶתְנַפֵּל לִפְנֵי יְהוָה כְּרֵאשֹׁנָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לָחֶם לֹא אֲכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי, עַל כֹּל חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר חָטַאתֶם לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ. (דברים ט, יח)

És leborultam az Örökkévaló színe előtt, mint először, negyven nap és negyven éjjel; nem ettem kenyeret, és nem ittam vizet, minden bűnök miatt, amelyet elkövettetek, cselekedvén azt, ami rossz az Örökkévaló szeme előtt, hogy ingereljétek Őt. (5Mózes 9:18.)

– **És leborultam az Örökkévaló színe előtt, mint először, negyven nap...** – שְׁנֵנְאָמַר – Ahogy írva van:[11] – וַעֲתָה – talán – אֲוֹלֵי אֲכַפְרָה – „...most felmegyek az Örökkévalóhoz, – אֲעֲלֶה אֶל ה' – engesztelést szerezhetek.” – בְּאוֹתָהּ עָלֶיהָ – Abban a felmenetelben [másodszor] – נִתְעַכְבְּתִי אַרְבָּעִים יוֹם – negyven napig időztem ott, – נִמְצָאוּ – úgy adódott tehát, – כָּלִים בְּעִשְׂרִים וְתֵשְׁעָה בָּאָב – hogy áv hónap 29-én lett vége, – מִיּוֹם – mielőtt *támuz* 18-án ment fel. – בּוֹ בְיוֹם – Azon a napon [áv 29-én] – גִּתְרָצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל – [Isten] megkegyelmezett Izraelnek, – וְאָמַר לַמֶּשֶׁה – és azt mondta Mózesnek:[12] – „Faragj ki magadnak két kőtáblát...” – לָחֹת – „Fogj ki magadnak két kőtáblát...” – עֲשֵׂה עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם – Ezután még [harmadszor] negyven napig volt fent, – נִמְצָאוּ כָלִים בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים – aminek a vége *jom kipur* napjára esett. – בּוֹ בְיוֹם – Azon a napon – גִּתְרָצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׂמְחָה – örömmel kegyelmezett meg Isten Izraelnek – וְאָמַר לוֹ לַמֶּשֶׁה – és azt mondta Mózesnek:[13] – סִלַּחְתִּי – „Megbocsátottam szavad szerint”. – לְכָךְ הִקְבַּע – Ezért lett [ez a nap (*jom kipur*)] kijelölve – לְמַחִילָה וְלִסְלִיחָה – a megbocsátás és könyörület [napj]ának.

– És honnan tudjuk, – שְׁנֵנְרָצָה בְּרִצּוֹן שְׁלָם – hogy [Isten] teljesen kiengesztelődött? – מֵעַתָּה אֲחֲרוֹנוֹת – Mert írva van a második tábla készítésének negyven napján:[14] – וְאֶנְכִי עֲמַדְתִּי בְּהַר כְּנִימִים – „Én pedig álltam a hegyen, a korábbi napok szerint” – הָרֵאשֹׁנִים

הראשונים בְּרִצּוֹן – [ebből az összehasonlításból azt tanulhatjuk:] ahogy az elsőnél nem haragudott [hiszen az még az aranyborjú készítése előtt volt], – אַמּוֹר – ugyanúgy az utolsónál sem haragudott. – מֵעַתָּה – Innen pedig azt tanulhatod: – אַמְצָעִים הָיוּ בְּכַעַס – a középső [negyven napos] időszakban viszont haragudott.

בְּעֵת הַהוּא אָמַר יְהוָה אֵלֵי פֶסֶל לָךְ שְׁנֵי לִוְחֹת אֲבָנִים כְּרָאשׁוֹנִים וְעֵלָה אֵלַי הַהֲרָה, וְעָשִׂיתָ לָךְ אָרוֹן עֵץ.
(דברים י, א)

Abban az időben mondta nekem az Örökkévaló: Faragj ki magadnak két kőtáblát, olyanokat, mint az első voltak, és jöjj fel hozzám a hegyre, és készíts magadnak egy ládát fából. (5Mózes10:1.)

Abban az időben... – a negyven nap végén – לְסוֹף אַרְבָּעִים יוֹם – **בְּעֵת הַהוּא** – **פֶּסֶל לָךְ** – és azt mondta nekem – וְאָמַר לִי – kiegészített velem – נִתְרַצָּה לִי – **...Faragj ki...** – **וְעָשִׂיתָ לָךְ אָרוֹן** – és csak azután – וְאַחֵר כֵּן – **magadnak egy ládát fából.** – De én először készítettem a ládát, [15] – **שְׁכַשְׁאָבָא וְהַלִּוּחוֹת בְּיָדִי** – hiszen amikor majd lejövök a kőtáblákkal a kezemben, – הֵיכֵן אֶתְנֶנֶם – hova tenném azokat? – **Ez nem az a láda, amelyet Becálél készített,** – וְלֹא זֶה הוּא הָאָרוֹן שֶׁעָשָׂה בְּצִלְאֵל – **miel a Sátor építésével csak *jom kipur* után foglalkoztak.** – **Mert csak miután [Mózes végleg] lejött a hegyről – צִוָּה לָהֶם – parancsolta meg nekik, – עַל מְלֹאכֶת – és Becálél előbb csinálta a Sátrat – וְאַחֵר כֵּן – és csak utána – a ládát és a kellékeket. – Ebből tehát úgy tűnik, – וְזֶה אָרוֹן אַחֵר הָיָה – hogy ez egy másik láda volt. – **Ez volt [az a láda], – וְנָהוּ – ami velük ment a háborúba, – וְאוֹתוֹ שֶׁעָשָׂה בְּצִלְאֵל – és az, amit Becálél csinált – אֱלִי יֵדְעָה לְמִלְחָמָה – Éli idejében azonban [mégis] kivitték, – וְנִעְנְשׂוּ עָלָיו וְנִשְׁבָּה – és emiatt büntetésből zsákmányul esett [a frigyláda].** [16]**

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִסְעוּ מִבְּאֵרֶת בְּנֵי יַעֲקֹב מוֹסְרָה, שֶׁמֶת אֶהְרֹן וַיִּקְבְּר שָׁם וַיִּכְהֵן אֶלְעָזָר בְּנוֹ תַחְתָּיו. מִשָּׁם נִסְעוּ הַגְּדָדָה, וּמִן הַגְּדָדָה יָטְבַתְּהָ אֶרֶץ נַחְלֵי מִיָּם. (דברים י, 1-2)

És Izráel fiai tovább vonultak Beérot-bené-Jáákánból Moszérába; ott halt meg Áron, és ott temettetett el, és átvette a papi szolgálatot fia, Elázár, helyette. Onnan vonultunk tovább Gudgódába, és Gudgódából Jotvátba, patakokban dús vidékre. (5Mózes 10:6-7.)

...és Gudgódából Jotvátba... – Moszérában – **וּבְמוֹסְרָה –** **Áron halála miatt, – עַל מִיתָתוֹ שֶׁל אֶהְרֹן – mély gyászt viseltetek – עֲשִׂיתֶם אָבֶל כְּבֹד – és úgy tűnt – וְנִדְמָה לָכֶם – amely ezt hozta rátok, – שֶׁנִּגְרָמָה לָכֶם זֹאת –**

nektek, – כְּאֵלוּ מֵת שָׁם – mintha [Áron] ott halt volna meg. [Pedig Hor hegyen hunyt el.[17]]

– וְסִמָּךְ מִזְשֵׁה תוֹכְחָה זוֹ לְשִׁבְרַת הַלּוֹחֹת – Mózes ezt a dorgálást a kőtáblák összetörése mellett említette – לוֹמַר – azt tanítandó, – שְׁקִשָּׁה מִיִּתְתֶּן שָׁל – לפני הקדוש ברוך – hogy az igazak halála legalább annyira nehéz – וְלִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ – mint az a nap, amikor a kőtáblák összetörték. – וְלִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ – És hogy tudassa veled, – שְׁקִשָּׁה לוֹ – hogy legalább annyira súlyos volt [Isten előtt], – מֵה שְׁאַמְרוּ – amikor [Izrael fiai] azt követelték:[18] – גִּתְנָה רֹאשׁ – „Válasszunk vezért,” – לְפָרֵשׁ מִמֶּנּוּ – hogy elforduljanak Tőle,[19] – כִּיֹּם שָׁעֲשׂוּ בוֹ אֵת הָעֵגֶל – mint azon a napon, amikor elkészítették az [arany]borjút.

וְאֲנֹכִי עֲמַדְתִּי בְּהָר פִּימִים הָרֵאשֹׁנִים אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה, וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהוּא לֹא אָבָה יְהוָה הַשְׁחִיתָהּ. (דברים י, י)

És én a hegyen maradtam, mint az első időben; negyven nap és negyven éjjel – és meghallgatott engem az Örökkévaló ekkor is; az Örökkévaló nem akart elveszteni téged. (5Mózes 10:10.)

– וְאֲנֹכִי עֲמַדְתִּי בְּהָר – És én a hegyen maradtam... – לְקַבֵּל הַלּוֹחֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת – Hogy átvegyem a végső kőtáblákat. – מִיֵּל שְׁלֹא פָּרַשׁ לְמַעַלָּה – Mivel fentebb[20] nem határozta meg pontosan, – כַּמָּה עֲמַד בְּהָר – mennyi ideig maradt a hegyen – בְּעֵלְיָה אֲחֵרוֹנָה זוֹ – ezen utolsó fenntartózkodása idején, – חֲזַר וְהִתְחִיל בָּהּ – ezért most visszatér, hogy újra [beszéljen róla].

– [amikor] az első táblákkal [járt fenn]. – מִהֵם בְּרִצּוֹן – Amiképpen abban [a negyven napban] kegyes volt [az Örökkévaló Izrael iránt], – אַף אֵלּוּ בְּרִצּוֹן – ugyanúgy ebben [a negyven napban] is kegyes volt. – אָבָל הָאֲמֻצָּעִים – Ám a közbülső [negyven nap], – שָׁעֲמַדְתִּי שָׁם לְהִתְפַּלֵּל עֲלֵיכֶם – amikor ott maradtam imádkozni értetek, – הָיָו בְּקָעַס – haragban telt. [Az Örökkévaló ekkor haragudott népére.]

וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שֹׂאֵל מֵעַמֶּךָ, כִּי אִם לִירָאָה אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְאֶהָבָה אֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ. (דברים י, יב)

És most, ó Izrael, mit kíván az Örökkévaló, a te Istened tőled? Csak azt, hogy féld az Örökkévalót, a te Istenedet, hogy járj mindig az Ő útjain, hogy szeresd Őt és szolgálj az Örökkévalót, a te Istenedet egész szíveddel és egész lelkeddel. (5Mózes 10:12.)

– וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל – És most, ó Izrael... – אֵף עַל פִּי שָׁעֲשִׂיתֶם כָּל זֹאת – Noha elkövetted mindezt, – עוֹדְנֵנוּ רַחֲמָיו וְחַבְתּוּ עֲלֵיכֶם – Ő (az Örökkévaló) változatlanul könyörületes és szeretetteljes irányodban, – וּמִכָּל מַה שְׁחָטַאתֶם לְפָנָיו – olyannyira, hogy dacára minden Előtte elkövetett vétkednek, – אֵינּוּ שׂוֹאֵל – Ő semmi egyebet nem kíván tőled, – כִּי אִם לִירָאָה וְגו' – **csak azt, hogy féld...** – וּרְבוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ מִכָּאן – Bölcsseink arra következtetnek ebből, –

– חוץ מיראת שמים – hogy minden dolog az Ég kezében van, – kivéve az istenfélelmet. [Vagyis az embernek szabad választása van, hogy válasszon a jó és a rossz között.]

כי יהוה אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדני האדנים, האל הגדל הגבר והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד. (דברים י, יז)

Mert az Örökkévaló, a ti Istenetek, a legfelsőbb hatalom és Úr az urak fölött, a nagy, hatalmas és félelmetes Isten, aki nem tekint személyre, és nem fogad el kedvezést. (5Mózes 10:17.)

Semmilyen úr – לא יוכל שום אדון – **...és Úr az urak fölött...** – ואדני האדנים – nem képes – להציל אתכם מידו – megmenteni téged az Ő kezétől.

Ha leveted magadról az Ő igáját. – אם תפרקו עלו – **...aki nem tekint személyre...** – לא ישא פנים

– ולא יקח שחד – [Attól, aki jótékony célra fordított] pénzzel akarná megbékíteni Őt, [ha ez csak azzal a céllal teszi, hogy kiválsa bűnét. Ha azonban a jótékonykodást csupán a micva kedvéért teszi, akkor az bizony „megment a haláltól”[21]].

ואשר עשה לדתו ולאבירם בני אליאב בן ראובן אשר פצתה הארץ את פיה ותבלעם ואת בתיהם ואת אהליהם, ואת כל היקום אשר ברגליהם בקרב כל ישראל. (דברים יא, ו)

És amit tett Dátánnal és Avirámmal, Eliávnak Reuvén fiának fiaival; hogyan tátotta ki száját a föld, és nyelte el őket és házaikat és sátraikat és minden javukat, amely lábuknál volt, egész Izráel közepette. (5Mózes 11:6.)

– כל מקום שִׁהָיָה אֶחָד מֵהֶם בּוֹרַח – **...egész Izráel közepette.** – בקרב כל ישראל – Akárhová menekült valaki közülük, – a föld ott meghasadt, és elnyelte őt. – אלו דברי רבי יהודה – Ezek Jehudá rabbi szavai. – והלא כבר נאמר – Nechemjá rabbi azt mondta erre neki: – „De hát nem azt olvastuk,[22] hogy – ונתפתח הארץ את פיה – és nem azt, hogy »száját?» [Vagyis úgy tűnik, hogy csak egy helyen nyílt meg a föld szája, és nem bárhol, ahova valaki menekülni próbált.] – אָמַר לוֹ – [Jehudá rabbi erre] azt kérdezte: – ומה אני מקים – „Akkor miféle magyarázattal támaszthatom alá azt, hogy – בקרב כל ישראל – »Egész Izráel közepette?»” – אָמַר לוֹ – [Nechemjá rabbi erre] azt felelte: – שֶׁנַּעֲשִׂית הָאָרֶץ מִדְרוֹן – „A föld lejteni kezdett, – כַּמְשָׁפָה – akár egy tölcser [fala], – וְכָל מְקוֹם שִׁהָיָה אֶחָד מֵהֶם – így aztán akárhol volt is valaki közülük, – הָיָה מִתְגַּלְגֵּל וְבָא – addig gurult, – עד מְקוֹם – amíg [bele nem zuhant] a repedésbe.”

– **...és minden javukat, amely lábuknál volt...** – ואת כל היקום אשר ברגליהם – Ez [a szimbolikus kifejezés] az ember vagyonára utal, – וְזֶה מְמוֹנּוֹ שֶׁל אָדָם – amely megtartja őt a lábán.

וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבִקְעוֹת, לְמַטֵּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה מֵיָם. (דְּבָרִים י"א, י"א)
De az az ország, ahova bementek, hogy elfoglaljátok, hegyes-völgyes ország, az égnek esőjéből iszik vizet. (5Mózes 11:11.)

A hegy – מִשְׁבַּח הָהָר מִן הַמִּישוֹר – **...hegyes-völgyes ország...** – אֶרֶץ הָרִים וּבִקְעוֹת –
– Bővebb, mint a síkság, – שְׁהַמִּישוֹר – ugyanis a síkságon – בְּבֵית כּוֹר –
– egy kor-nyi [23] földparcellán – אֶתָּה זֹרַע כּוֹר – egy kor [magot] lehet
elültetni, – אָבַל הָהָר – míg a hegyen – בֵּית כּוֹר מִמְּנוֹ – egy egy kor-nyi
parcellába – חֲמִשָּׁת כּוֹרִין – öt kor [gabonát lehet elvetni] – אַרְבָּעָה מֵאַרְבָּעָה –
és egyet a csúcsán. – וְאַחַד בְּרֵאשׁוֹ – négyet a négy oldalán – שְׁפֹעֵיו –

– וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבָּה אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם. (דְּבָרִים י"א, י"ג)
...völgyes... – הֵן מִישוֹר – [Mivel az Írás itt a Szentföldet dicséri, ezért] ez [nyilván nem a bevethetetlen keskeny völgyekre utal, hanem] a sík területekre, [amelyek egyes dolgok természetére, illetve lakott területek építésére kifejezetten áldásosak.]

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבָּה אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם. (דְּבָרִים י"א, י"ג)
És léssen, hogyha hallgatva hallgattok parancsolataimra, amelyeket ma parancsolok nektek, hogy szeressétek az Örökkévalót, a ti Isteneteket és szolgáljátok Őt egész szívetekkel és egész lelketekkel... (5Mózes 11:13.)

וְהָיָה מוֹסֵב עַל – **És léssen, hogyha hallgatva hallgattok...** – וְהָיָה אִם שָׁמַע לְמַטֵּר – [24] – Az „És léssen” a fentebbi kijelentésre vonatkozik: [24] – הָאָמֹר לְמַעַלָּה – „az égnek esőjéből iszik vizet.” [Vagyis ha „hallgatva hallgattok parancsolataimra,” akkor lesz eső, és lesz mit innotok.]

– אִם שָׁמַע בְּיִשְׁרָן – **...hogyha hallgatva hallgattok...** – Ha hallgattok a régire, [azaz, ha teljesítitek az ismerős micvákat,] – תִּשְׁמְעוּ –
– akkor hallgatni fogtok az újra is. [Azaz az új, még ismeretlen micvákat is teljesíteni fogjátok. Egyik micva szüli a másikat.] – וְכֵן –
– Hasonlóan: – אִם שָׁמַע תִּשְׁכַּח – „És léssen, hogy ha felejtve elfelejtet.” [25] – אִם הִתְחַלַּת לִשְׁכַּח – Ha elkezdesz felejtetni, – סוֹפֶה שֶׁתִּשְׁכַּח כָּלָה –
– végül mindent elfelejtesz. – מֵרַע וְכֵן כְּתִיב בְּמַגִּלַּת חֲסִידִים – Mert úgy van, ahogy meg van írva a *Jámborok tekercsében*: [26] – „Ha elhagysz Engem egy napra, – יוֹמִים אֶעֱזָבְךָ – Én két napra hagylak el.”

– וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם – **...ma nektek parancsolok...** – Olyan újnak kell, hogy legyenek számotokra, – כִּי־אֵלֶּיךָ שָׁמַעְתֶּם בּוֹ בַיּוֹם – mintha ma hallottátok volna őket először.

– נִשְׁלַח תֹּאמַר – **...hogy szeressétek az Örökkévalót...** – לֹאֲהַבָּה אֶת ה' – szabad azt mondanod: – הָרִי אֲנִי לֹמַד בְּשִׁבִיל שְׂאֵהֶיָה עֲשִׂיר – „Azért fogok tanulni, hogy meggazdagodjak – בְּשִׁבִיל שְׂאֵקְרָא רַב – vagy azért, hogy »rabbi«-nak nevezzenek – בְּשִׁבִיל שְׂאֵקְבַל שְׂכָר – vagy azért, hogy jutalomban részesüljek.” – אֵלֶּיךָ כָּל מַה שֶׁתַּעֲשֶׂה – Hanem amit teljesítesz, –

עשה מאהבה – azt teljesítsd szeretettel, – וסוף הכבוד לְבֹא – és a dicsőség végül [úgyis] utolér.

עבודתה שהיא – ...és szolgáljátok Őt egész szívetekkel... – וְלַעֲבֹדוּ בְּכָל לִבְבְּכֶם – בְּכָל לִבְבְּכֶם – szívvel végzett szolgálattal, – וְזוֹ הִיא תְּפִלָּה – vagyis az imával, – שֶׁהַתְּפִלָּה – hiszen az imát, [szokták isteni] szolgáltnak nevezni, – קְרוּיָה עֲבוּדָה – ahogy írva van: [27] – אֵלֶיךָ דֵי אַנְתָּ פִּלַח לָהּ בְּתִדְרָא – „A te Istened, akit te állandóan szolgálsz”. – וְכִי יֵשׁ פּוֹלְחֵן בְּכָכֶל – Van-e [áldozati] szolgálat Babilóniában? – אֵלָא עַל שְׁהִיָּה מִתְּפִלָּה – Valójában ez arra utalt, hogy [Dániel] imádkozott, – שְׁנֶאֱמַר – ahogy írva van: [28] – וְכוּיִן פְּתִיחֵן לָהּ וְגוֹ' – „Jeruzsálem felé nyitott ablakai voltak felső szobájában [és háromszor napjában leborult térdeire, és imádkozott]...”. – וְכֵן בְּדוּד הוּא אוֹמֵר – Dávidnál is így olvashatjuk: [29] – תִּכּוֹן תְּפִלְתִּי קִטְרֵת לְפָנֶיךָ – „Álljon meg előtted imádságom füstölőszer gyanánt”.

וְהִלֵּא – ...egész szívetekkel és egész lelketekkel. – בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם – בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם – Nemde már figyelmeztetett: – כָּבֵר הִזְהִיר – „...egész szíveddel, egész lelkeddel”? [30] – אֵלָא אֲזַהְרָה לְיַחֲדִיד – Akkor az egyes embert figyelmeztette, – אֲזַהְרָה לְצַבּוּר – most pedig az egész közösséget.

הַשְׁמָרוֹ לְכֶם פֶּן יִפְתָּה לִבְבְּכֶם, וְסִרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. (דברים יא, טז)

Óvakodjatok, nehogy csábításnak engedjen szívetek, és eltérjete, és szolgáljatok idegen isteneket, és leboruljatok előttük. (5Mózes 11:16.)

הַשְׁמָרוֹ לְכֶם – Óvakodjatok... – מֵעַתָּה וְשָׁבָעִים – Mert enni fogtok, és jóllaktok, – שְׁלֵא תִבְעֲטוּ – óvakodjatok, – הַשְׁמָרוֹ לְכֶם – nehogy engedetlenekké váljatok, – וְשָׂאִין אָדָם מוֹרָד – mert az ember nem lázadozik – בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא – az Örökkévaló ellen, – אֵלָא מִתּוֹךְ שְׁבִיעָה – csupán akkor, ha csömörig jóllakott, – שְׁנֶאֱמַר – mint írva van: [31] – פֶּן תֹּאכַל וְשָׁבַעְתָּ – „nehogy midőn eszel és jóllaksz... – וּבְקָרָה וְצִאֲנָה יִרְבְּנוּ – és midőn marhád, juhod sokasodik...,” – וְרַם לִבְבָּךְ וְשִׁכַחְתָּ – és mi áll ezt követően? – „Akkor fennhéjázó legyen szíved, és elfelejtsd.” [32]

וְסִרְתֶּם – ...és eltérjete... – לְפָרוֹשׁ מִן הַתּוֹרָה – Azzal, hogy elhagyjátok a Tórát, – וְסִרְתֶּם – és emiatt – וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים – **... szolgáljatok más isteneket.** – שְׁכִינֵן שְׁאָדָם פּוֹרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה – Mert ha az ember egyszer elhagyja a Tórát, – וְכֵן דָּוִד אוֹמֵר – akkor végül bálványimádó lesz. – הוֹלֵךְ וּמַדְבֵּק בְּעֲבוּדָה זָרָה – [Ehhez] hasonlóan Dávid [is] azt mondta: [33] – מֵעַתָּה וְעַד הַיּוֹם – „Mert elűztek engem ma, – מֵהַסְּתַפֵּחַ בְּנִחְלַת ה' – hogy ne tartozzam az Örökkévaló örökségéhez, – וְלֹא מֵרָחֵק – és ezt mondták: Eredj, szolgálj [más isteneknek!]” – וּמִי אָמַר לוֹ כֵּן – De hát ki mondta ezt neki? – אֵלָא בִּינֵן שְׁאָנִי – [Dávid ezt] inkább [úgy értette, hogy:] mivel elűztek engem – מִלְּעֵסֶק בַּתּוֹרָה – a Tóra tanulásától, – הִרִינִי קְרוֹב לְעַבְדֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים – íme, közel kerültem ahhoz, hogy idegen isteneket imádjak.

וְעִינֵנו – ...idegen isteneket... – שֶׁהֵם אֲחֵרִים לְעוֹבְדֵיהֶם – Idegenek azok számára, akik imádják őket. – צוּעַק אֵלָיו – Kiált hozzá (az istenéhez), – וְאֵינוֹ

עוֹנֶהוּ – de az [istene] nem válaszol neki. – גַּמְצָא עֲשׂוּי לוֹ כַּנְּכָרִי – [Vagyis] olyan [mintha az isten] elidegenedett [volna] tőle [attól, aki imádja őt].

וְלַמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. (דברים יא, יט)

Tanítsátok ezekre gyermekeiteket, beszélve róluk, mikor házadban ülsz, amikor az úton jársz, és amikor lefekszel, és amikor felkelsz. (5Mózes 11:19.)

Amikor a kisgyermek már tud beszélni, – לְמַדְהוּ – tanítsd meg őt: [34] – „A Tóra, melyet Mózes parancsolt nekünk...” mondatot, – שֵׁיִהָא זֶה לְמוֹד דְּבוּרוֹ – hogy így tanítsák meg beszélni. – מִכַּאן אָמְרוּ – Innen mondják [bölcseink]: – אָבִיו מְשִׁיחַ עִמּוֹ – amikor a kisgyermek elkezd beszélni, – בְּשִׁבְתְּהֶנּוּק מִתְחִיל לְדַבֵּר – és apja a szent nyelven (héberül) szóljon hozzá – וּמְלַמְדוֹ תוֹרָה – az olyan, mintha eltemetné őt, – וְאֵם לֹא עֹשֶׂה כֵן – ahogy írva van: [35] – „Tanítsátok ezekre gyermekeiteket, beszélve róluk...”. Azért, hogy...

לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. (דברים יא, כא)

Hogy sokasodjanak napjaitok és gyermekeitek napjai a földön, amelyről megesküdött az Örökkévaló őseiteknek, hogy nekik adja, mint az ég napjai a föld felett. (5Mózes 11:21.)

– לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם – sokasodni fognak [napjaitok és gyermekeitek napjai], – אֵם עֲשִׂיתֶם כֵּן – de ha nem, – וְאֵם לֹא – ugyanis a Tóra kijelentései értelmezhetőek – וְאֵם לֹא – úgy, hogy a negatív feltételezi a pozitívát, – וְאֵם לֹא – valamint a pozitív a negatívát.

– לְתֵת לָכֶם אֵין כְּתִיב כֹּאן – [Az, hogy] „nektek adja,” nem áll itt, – אֶלָּא לְתֵת לָהֶם, – hanem [helyette az, hogy] „nekik adja”. – וְאֵם לֹא – Vagyis arra következtetünk innen, – מִכַּאן מְצִינוּ לְמַדִּים – hogy a holtak feltámadása [tanának] eredete a Tórából való. [Vagyis maga a Tóra a forrása ennek a tannak. Mert hogy az ősatyák majd feltámadnak halottaikból, és letelepednek az országban.]

לֹא יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֵיכֶם, פְּחָדְכֶם וּמוֹרָאְכֶם יִתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תֵּדְרֹכוּ בָּהּ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם. (דברים יא, כה)

Nem fog ellenetek fordulni férfi, töletek való rettegést és félelmet ad majd az Örökkévaló, a ti Istenetek az egész országra, amelyre léptek, amint szólott hozzátok. (5Mózes 11:25.)

אין לי אלא איש – Csak annyit tudok, hogy egy férfi [nem fordul majd ellenetek]. – אמה ומשפחה – [Az, hogy] nép, család vagy boszorkány [sem fordul majd ellenetek], honnét vezethető le? – תלמוד לומר – A Tóra ezért azt mondja: – לא יתנצב מכל מקום – „Nem fog ellenetek fordulni” semmiképp.[36] – אם כן מה תלמוד לומר איש – Ha viszont ez így van, akkor miért áll a Tórában az, hogy „férfi”? – אפלו כעוג מלך הבשן – [Mert arra utal, hogy] még egy olyan [férfi] sem [fog ellenük támadni], mint Og, Básán királya, [aki emberfeletti erővel bírt].[37]

– והלא פחד הוא מורא – **...tőletek való rettegést és félelmet...** – אלא פחדכם על הקרובים – Ez De hát nem ugyanaz a félelem és a rettegés? – Ez inkább úgy értelmezhető, hogy a „tőletek való rettegést” a közelben lévőkre utal, – ומוראכם על הרחוקים – a „tőletek való félelmet” pedig azokra, akik távol vannak. – פחד לשון בעינת פתאם – A „rettegés” hirtelen támadt ijedelemre utal, – מורא לשון דאגה מימים רבים – a „félelem” hosszabb ideig tartó szorongást jelöl.

– והיכן דבר – **...amint szólott hozzátok.** – פאשר דבר לכם – Hol szólt hozzájuk [az Örökkévaló]? [Pontosabban hol tett nekik erre ígéretet?] – את אימתי – „A félelmet küldöm előtted.”[38]

[1] Ez azokra a parancsolatokra utal, amelyekről az ember néha úgy érzi, nem annyira fontosak, és teljesítésükért nem jár különösebb jutalom (*Gur Árjé*).

[2] 2Mózes 4:3.

[3] Uo. 9.

[4] Uo. 7:14–11:8.

[5] Ahogyan az Írásban az áll (uo. 9:3.): „Íme, »az Örökkévaló keze« nehezedik a te jószágodra, ...nagyon súlyos dögvészben.”

[6] Uo. 10:4–8., 12:29–30.

[7] Jób 5:23.

[8] Jósuá 24:32.

[9] 2Mózes 13:19.

[10] Ám az izraeliták lába nem dagadt fel, mert ők nem mezítláb gyalogoltak. Mint írva van (5Mózes29:4.): „És Én vezettelek benneteket negyven éven át a sivatagban, ruháitok nem koptak le rólátok, és sarud nem kopott le lábadról.”

[11] 2Mózes 32:30.

[12] Uo. 34:1.

[13] 4Mózes 14:20.

[14] 5Mózes 10:10.

[15] Uo. 10:3.

[16] 1Sámuel 4:3–11.

[17] 4Mózes 33:38.

[18] Uo. 14:4.

[19] Rási [ott] elmagyarázza, hogy a „vezér” olyan bálványra utal, mint amilyen az aranyborjú is volt.

[20] 1. vers.

[21] Példabeszédek 10:2.

[22] 4Mózes 16:32.

[23] 17 280 m².

[24] 11.vers.

[25] 5Mózes 8:19.

[26] Ez nem a Szentírás valamely darabjára utal, hanem egy *Mögilat chászidim* című ősi írásra, amely a Talmud előtt született. Ez a dokumentum azonban ma már nem létezik.

[27] Dániel 6:17.

[28] Uo. 11.

[29] Zsoltárok 141:2.

[30] 5Mózes 6:5.

[31] Uo. 8:12-13.

[32] Uo. 14.

[33] 1Sámuel 26:19.

[34] Uo. 33:4.

[35] 19–21. vers.

[36] Ez a konkrét szórendből van levezetve, ugyanis az áll a szövegben, hogy: „Nem fog ellenetek fordulni férfi” és nem az, hogy „Férfi nem fog ellenetek fordulni”. Az, hogy a „Nem fog ellenetek fordulni” áll elől, jelzi, hogy semmilyen entitás nem fog ellenük fordulni. A „férfi” itt csak afféle utótagnak tűnik.

[37] Lásd: 4Mózes 21:34-35.

[38] 2Mózes 23:27.